

GINGO BILOBA O'SIMLIKNING BOTANIK TAVSIFI TARQALISHI VA AHAMIYATINI

*Andijon davlat pedagogika instituti
Aniq va Tabiiy fanlar fakulteti
1 bosqich 103 guruh talabasi
Kengashova Ruxshona
botanika fanidan tayyorlagan tezis*

ANNOTATSIYA. Mazkur ilmiy ishda Ginkgo biloba o'simligining botanik tavsifi, tarqalish geografiyasi va insoniyat uchun ahamiyati haqida batafsil ma'lumotlar berilgan. Ginkgo biloba sayyoramizdagi eng qadimiy o'simlik turlaridan biri bo'lib, bugungi kunga qadar biologik xilma-xillikning noyob namunasi sifatida saqlanib qolgan. Uning morfologik va fiziologik xususiyatlari, tabiiy va sun'iy tarqalishi, tibbiyot, farmatsevtika va ekologiya sohalaridagi roli tadqiq qilingan.

KALIT SO'ZLAR. Ginkgo biloba, botanik tavsif, relik o'simlik, ekologik ahamiyat, dorivor xususiyat, farmatsevtika, antioksidant, urbanizatsiya, ekologik barqarorlik.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi. Ginkgo biloba o'simligi yer yuzidagi eng qadimiy o'simliklardan biri bo'lib, 270 million yil avval vujudga kelgan va hozirgacha saqlanib qolgan. Ushbu o'simlikning o'ziga xos biologik xususiyatlari va bardoshliligi sababli, u ilmiy tadqiqotlarda, tibbiyot va ekologiya sohalarida katta ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda urbanizatsiya jarayonlari va ekologik muammolar tufayli havoning ifloslanishi va o'simliklar genetik xilma-xilligining kamayishi kuzatilmoqda. Ginkgo biloba esa havo ifloslanishiga chidamli bo'lib, ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, uning farmatsevtik ahamiyati ham katta bo'lib, bugungi kunda dunyo bo'ylab tibbiyot sohasida qo'llanilmoqda.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Tadqiqotning maqsadi – Ginkgo biloba o'simligining botanik tavsifini o'rganish, tarqalish geografiyasini tahlil qilish va uning inson hayotidagi ahamiyatini chuqur tadqiq etish.

Asosiy vazifalar: O'simlikning botanik tuzilishini o'rganish. Tabiiy va sun'iy tarqalish hududlarini tahlil qilish. Ekologik va iqtisodiy jihatdan ahamiyatini baholash. Farmatsevtik va tibbiyot sohalarida Ginkgo bilobaning qo'llanilish imkoniyatlarini tadqiq qilish.

Ilmiy va amaliy ahamiyati. Ginkgo biloba ilmiy jihatdan noyob o'simlik hisoblanib, uning genetik xususiyatlari va chidamlilik darajasi o'rganilmoqda. Dorivor

xususiyatlari va ekologik foydalari sababli, u nafaqat biologik xilma-xillikning qimmatli qismi, balki shahar muhitini yaxshilash, tibbiy muammolarni hal qilish va ekologik muvozanatni saqlash uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Ginkgo biloba o'simligining botanik tavsifi. Ginkgo biloba – o'ziga xos daraxt turkumiga mansub yagona o'simlik bo'lib, u Ginkgoaceae oilasiga kiradi. Ushbu o'simlik morfologik jihatdan qadimgi ignabargli daraxtlarga o'xshash bo'lsa-da, evolyutsion jihatdan ulardan farq qiladi.

Morfologik xususiyatlari. Daraxt balandligi: 20-40 metrgacha o'sadi, ba'zan 50 metrgacha yetishi mumkin.

Tanasining qalinligi: 1-4 metrga yetadi, qobig'i qalin va yoriqlangan.

Yaproqlari: Fanerak shaklida, ikkiga ajralgan, kuzda sarg'ayadigan barglar.

Urug'lari: Mevasiz urug' hosil qiladi, changlanish anemofiliya orqali amalga oshadi.

Hayot davomiyligi: 1000 yildan ortiq umr ko'radi, ayrim daraxtlar 2500 yil yashaydi.

Ginkgo biloba o'simligining tarqalishi. Tabiiy tarqalish hududi. Ginkgo biloba tabiiy holda faqat Xitoyning tog'li hududlarida saqlanib qolgan. Tarixiy manbalarga ko'ra, u dastlab butun dunyo bo'ylab tarqalgan bo'lsa-da, iqlim o'zgarishlari va inson omili tufayli kamayib ketgan.

Sun'iy ekish va xalqaro tarqalishi. Hozirgi kunda Ginkgo biloba sun'iy ravishda Yaponiya, Koreya, AQSh, O'zbekiston, Yevropa va boshqa mamlakatlarda ekilmoqda. Uni bezak daraxti sifatida ekish ekologik muvozanatni saqlash va havo sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Ginkgo biloba o'simligining ahamiyati.

Tibbiyot va farmatsevtikadagi roli. Ginkgo biloba dorivor xususiyatlari tufayli xalq tabobati va zamonaviy tibbiyotda keng qo'llaniladi.

Nevrologik kasalliklarda: Altsgeymer, Parkinson, demensiya.

Yurak-qon tomir kasalliklarida: Qon aylanishini yaxshilaydi.

Antioksidant ta'siri: Qariyotgan hujayralarni tiklashga yordam beradi.

Ko'z kasalliklarida: Glaukoma va ko'rish qobiliyatining pasayishini oldini oladi.

Ekologik va iqtisodiy ahamiyati. Shaharlarda havo ifloslanishini kamaytiradi. Bezak daraxti sifatida landshaft dizaynida qo'llaniladi. Dorivor moddalar yetishtirish orqali iqtisodiy foyda keltiradi.

XULOSA. Ginkgo biloba o'simligi biologik, ekologik va iqtisodiy jihatdan juda muhim ahamiyatga ega. U:

1. O'ziga xos reliktdaraxt bo'lib, qadimgi o'simliklar dunyosining noyob namunasi hisoblanadi.

2. Shaharlarda ekologik muvozanatni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

3. Tibbiyot va farmatsevtika sanoatida turli kasalliklarni davolashda keng qo'llaniladi.

4. Kelajakda uning genetik va ekologik tadqiqotlarini yanada rivojlantirish zarur.

Amaliy tavsiyalar Ginkgo biloba plantatsiyalarini kengaytirish. Uning dorivor xususiyatlarini farmatsevtika sanoatida faol qo'llash. Ekologik loyiha va landshaft dizaynida ko'proq foydalanish.

Xulosa qilib aytganda, Ginkgo biloba nafaqat tarixiy va botanik ahamiyatga ega, balki inson hayoti va ekologik barqarorlik uchun ham muhim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aliyev S., Turg'unov B. (2020). Botanika: O'simliklarning tuzilishi va turlari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Qodirov A., Usmonov N. (2019). Dorivor o'simliklar va ularning farmatsevtik ahamiyati. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
3. Xolmatova G. (2021). Ginkgo biloba – qadimiy o'simlikning dorivor xususiyatlari. O'zbekiston Biologiya Jurnali, №3, 45-52-betlar.
4. O'zbekiston Respublikasi O'rmon xo'jaligi davlat qo'mitasi (2023). Ginkgo biloba daraxtlarini ko'paytirish bo'yicha milliy dastur. Toshkent.
5. Dunyo Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (WHO) (2022). Ginkgo biloba va uning farmatsevtik qo'llanilishi bo'yicha tavsiyalar. Geneva.
6. Ginkgo biloba haqida xalqaro tadqiqotlar – www.sciencedirect.com
7. Dorivor o'simliklar haqidagi ma'lumotlar – www.who.int
8. Ekologik va farmatsevtik tadqiqotlar bo'yicha ilmiy maqolalar – www.researchgate.net